EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2023.5.31.
COM(2023) 285 final

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS A TANÁCSNAK

A földközi-tengeri térségben folytatott kutatási és innovációs partnerség (PRIMA) időközi értékelése

{SWD(2023) 169 final}

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS A TANÁCSNAK

A földközi-tengeri térségben folytatott kutatási és innovációs partnerség (PRIMA) időközi értékelése

1. BEVEZETÉS

Ez a jelentés az időközi értékelés megállapításait ismerteti az Uniónak a több tagállam által együttesen indított, a földközi-tengeri térségben folytatott kutatási- és innovációs partnerségben (PRIMA) való részvételéről szóló, 2017. július 4-i (EU) 2017/1324 európai parlamenti és tanácsi határozat[1] 14. cikkének megfelelően.

A határozat értelmében a Bizottságnak 2022. június 30-ig független szakértők segítségével el kell végeznie a PRIMA időközi értékelését. A Bizottságnak emellett erről az értékelésről jelentést kell készítenie, amely tartalmazza az értékelés következtetéseit és a Bizottság észrevételeit. A Bizottságnak e jelentést 2022. december 31-ig be kell nyújtania az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak.

A PRIMA időközi értékelése külső tanulmányon alapul[2]. Ez a PRIMA kezdetétől (2017) a 2022 márciusáig tartó időszakot fedi le. Véleményezési felhívást tettek közzé[3], és figyelembe vették az eredményeket.

Ez a jelentés összefoglalja az időközi értékelés főbb következtetéseit, és tartalmazza a Bizottság ezt követő észrevételeit.

2. PRIMA – HÁTTÉR ÉS ÁTTEKINTÉS

A földközi-tengeri térség vízellátásának és élelmiszerrendszereinek kezelése nem fenntartható módon történik. Ezt a kihívást tovább súlyosbítja az éghajlatváltozás, és jelentős downstream hatásokkal jár, ideértve a társadalmi és gazdasági stresszt, az instabilitást és a migrációt.

A földközi-tengeri térségben a vízellátás és az élelmiszerrendszerek fenntarthatatlan kezelésének egyik fő oka az olyan közös, a régió helyi realitásaihoz igazított és könnyen átültethető innovatív megoldások hiánya, amelyeket a gyakorlatban már teljes mértékben kipróbáltak és demonstráltak[4].

Ezek a megoldások nem állnak rendelkezésre, mivel a földközi-tengeri térségben a kutatási és innovációs beruházások általános szintje nem áll arányban a regionális kihívások mértékével, a beruházások szintje országonként jelentősen eltér, a finanszírozás nem összpontosít megfelelően a víz- és élelmiszer-ellátással és -gazdálkodással kapcsolatos kihívások kezelésére, az érintett érdekelt felek – például a magánszektorban – nem mindig rendelkeznek kellően erős kutatási és innovációs képességekkel, az uniós tagállamok és a dél- és kelet-mediterrán országok közötti kutatási, innovációs és együttműködési erőfeszítések

[1] HL L 185., 2017.7.18., 1. o.

[2] Értékelő tanulmány a globális kihívások kezelését és az ipari versenyképességet szolgáló európai kutatási és innovációs keretprogramokról – Fókuszban a zöld átállással kapcsolatos tevékenységek – RTD/2021/SC/023 – A földközi-tengeri térségben folytatott kutatási és innovációs partnerség (PRIMA) időközi értékelése (készülőben).

[3] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13558-Partnership-on-Research-and-Innovation-in-the-Mediterranean-Area-PRIMA-first-interim-evaluation_hu

[4] SWD(2016) 332, A PRIMA hatásvizsgálata.

pedig túlságosan elszórtak ahhoz, hogy jelentős hatást fejtsenek ki (többnyire kétoldalú megállapodások szabályozzák őket).

A PRIMA-t e kihívásokra válaszul hozták létre annak érdekében, hogy a vízellátást és vízgazdálkodást, valamint az élelmiszerrendszereket az éghajlatváltozás hatásaival szemben ellenállóképesebbé, hatékonyabbá, költséghatékonyabbá, valamint környezeti és társadalmi szempontból fenntarthatóbbá tegyék. A kezdeményezés az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ)[5] 185. cikkét és a „Horizont 2020" kutatási és innovációs keretprogramot szabályozó 1291/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek[6] a közszektoron belüli társulásokról szóló 26. cikkét követi. Az (EU) 2017/1324 európai parlamenti és tanácsi határozat, a PRIMA alap-jogiaktusa előírja a részt vevő államok magas szintű elkötelezettségét a tudományos, irányítási és pénzügyi szintű integráció iránt[7]. Ez azt is jelenti, hogy a részt vevő államok önkéntesen integrálják kutatási erőfeszítéseiket, és közös kutatási programot határoznak meg, amely mellett elkötelezik magukat, így növelve az uniós hozzáadott értéket.

A PRIMA programban a következő államok vesznek részt: 11 uniós tagállam (Ciprus, Franciaország, Görögország, Horvátország, Luxemburg, Málta, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország és Szlovénia); a Horizont 2020 kezdeményezés 3 társult országa (Izrael, Törökország és Tunézia), valamint 5 harmadik ország: Algéria, Egyiptom, Jordánia, Libanon és Marokkó. Az EU kétoldalú nemzetközi megállapodást írt alá Algériával, Egyiptommal, Jordániával, Libanonnal és Marokkóval a PRIMA programban való részvétel céljából.

A programot a PRIMA 2017-ben Barcelonában létrehozott végrehajtási struktúrája (PRIMA-VS)[8] hajtja végre, amely az EUMSZ 185. cikke szerinti uniós hozzájárulás közvetlen irányításáért felel, továbbá titkárságán és irányító szervein keresztül biztosítja a PRIMA program zökkenőmentes, hatékony és átlátható végrehajtását.

A PRIMA végrehajtása hosszú távú stratégiai kutatási és innovációs terven (SRIA)[9] alapul, amely meghatározza a program végrehajtásának jövőképét és stratégiai irányát, és alapul szolgál a PRIMA éves munkaterveinek meghatározásához.

Azzal az átfogó céllal, hogy hozzájáruljon a régió fenntarthatóságához és stabilitásához az élelmiszer- és vízellátás fenntartható biztosítása, illetve a vízzel és élelmiszerekkel való gazdálkodás terén, a PRIMA több célkitűzés elérésére törekszik. Ezek közé tartoznak a földközi-tengeri térség társadalmi szükségleteinek kezelését célzó tematikus célok, az integrált európai és földközi-tengeri kutatási térség felé tett előrelépésekkel foglalkozó egyedi célkitűzések, valamint az EU déli szomszédaival való együttműködésre vonatkozó tudománydiplomáciai célok.

Az elmúlt néhány évben a PRIMA-nak sikerült bizalmon alapuló, hatékony együttműködést kialakítania a földközi-tengeri térség északi és déli országai között. A PRIMA e

[5] Az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata, XIX. cím, Kutatás, technológiai fejlesztés és űrkutatás, 185. cikk.

[6] A „Horizont 2020" kutatási és innovációs keretprogram (2014–2020) létrehozásáról és az 1982/2006/EK határozat hatályon kívül helyezéséről szóló, 2013. december 11-i 1291/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL L 347., 2013.12.20., 104. o.) 26. cikke (2) bekezdésének b) pontja.

[7] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017D1324

[8] A PRIMA célzott végrehajtási struktúrája a spanyol jog szerint 2017. június 19-én Barcelonában létrehozott magánszervezet, amelyet a PRIMA irányító szerve azzal a feladattal bízott meg, hogy elvégezze a PRIMA program végrehajtásához szükséges valamennyi irányítási, igazgatási, támogató és monitoring tevékenységet.

[9] A kutatási és innovációs miniszterek 2017. május 4-én Máltán, az euromediterrán együttműködés kutatás és innováció révén történő megerősítéséről szóló miniszteri konferencián jóváhagyták a PRIMA SRIA-t, amelyet a PRIMA Alapítvány Kuratóriuma 2017. november 16-án elfogadott.

kulcsfontosságú kutatási és innovációs kihívások kezelésére irányuló, a Földközi-tenger térségét érintő fő uniós kezdeményezésként áthidalja a kutatási és innovációs, valamint a társadalmi-gazdasági szakadékot a déli és keleti szomszédságban, és hosszú távon jobb egészséget, békét és stabilitást biztosít a régió társadalmai számára.

A PRIMA pályázati felhívások formájában három szakaszban hajt végre tevékenységeket:

- Az 1. szakasz szerinti pályázati felhívásokat a PRIMA szervezi, és azokat kizárólag a Horizont 2020 finanszírozza.
- A 2. szakasz szerinti pályázati felhívásokat szintén a PRIMA szervezi, de azokat a részt vevő államok finanszírozzák.
- A 3. szakasz szerinti pályázati felhívásokat a részt vevő államok szervezik és finanszírozzák.

A PRIMA 2017–2028-as időszakra szóló teljes költségvetése 494 millió EUR, amelyből 220 millió EUR a Horizont 2020 keretprogramból[10] (évente mintegy 30 millió EUR három tematikus terület számára), 274 millió EUR pedig nemzeti forrásokból származik a kutatási és innovációs igények kezelésére, valamint a kutatási és innovációs politikáknak a részt vevő államok közötti összehangolására.

3. AZ IDŐKÖZI ÉRTÉKELÉS MEGÁLLAPÍTÁSAI ÉS AJÁNLÁSAI/ÉSZREVÉTELEI

3.1. Az időközi értékelés megállapításai

Az időközi értékelés megerősíti, hogy a PRIMA partnerségből származó hozzáadott érték magasnak tekinthető ahhoz képest, amit a nemzetközi, nemzeti és/vagy regionális szinten egymástól függetlenül fellépő egyes részt vevő államok elérhettek volna, és a jövőben még magasabb lesz.

A független szakértők az alábbi főbb eredményeket emelték ki:

- a PRIMA jelenleg hatékonyan működik, és nincs késedelem az éves munkatervek és a PRIMA-hoz kapcsolódó felhívások végrehajtása terén;
- 2018 és 2021 között négy pályázati felhívást hirdettek meg sikeresen, és 168 projektet választottak ki finanszírozásra;
- a PRIMA teljes finanszírozása, beleértve az uniós és nemzeti finanszírozást (a természetbeni hozzájárulások kivételével) a 2018–2021-es időszakban 353 millió EUR volt. Ez teszi ki a PRIMA-nak odaítélt teljes finanszírozás 71 %-át;
- a kiválasztott pályázatokban a kedvezményezettek széles köre vett részt. Többségük a részt vevő államok közszférájában tevékenykedik. A PRIMA programban a legtöbb kedvezményezett felsőoktatási intézmény. Ebbe a kategóriába tartoznak az egyetemek, intézmények, laboratóriumok és kutatási tanácsok, és a 2018–2021-es időszakban az összes kedvezményezett 41,3 %-át teszik ki. Más kutatószervezetek a kedvezményezettek 28,8 %-át teszik ki. A profitorientált magánszervezetek aránya valamivel kevesebb mint 20 %, és a többségük (6-ból 5) kis- és középvállalkozások;
- Olaszország és Spanyolország az első helyen áll a különböző kedvezményezettek között, őket követi Tunézia és Franciaország. A nem uniós részt vevő államok

[10] 2020 végén a teljes 220 millió EUR lekötésre került az uniós költségvetés szintjén.

résztvevői az 1. és 2. szakasz szerinti pályázati felhívások összes kedvezményezettjének 38 %-át teszik ki. a dél-mediterrán térségbeli részt vevő államok közül Tunézia mellett Marokkó, Törökország és Algéria rendelkezik a legnagyobb számú kedvezményezettel;

- ami a pénzügyi hozzájárulást illeti, a dél-mediterrán térségbeli részt vevő államok mintegy 62 millió EUR-t kaptak, ami az összes forrás 28 %-a. Ebből 35,9 millió EUR az uniós pénzügyi hozzájárulás költségvetéséből származik (1. szakasz). Ez körülbelül 32 %-ot tesz ki, ami meghaladja a PRIMA alap-jogiaktusában előirányzott 25 %-os célt;
- mivel az értékelés időpontjában egyik projekt sem fejeződött be, túl korai volt megállapítani, hogy e projektek várt eredményei mennyiben járulnak hozzá a részt vevő államok társadalmi igényeinek kielégítéséhez. A félidős értékelésen átesett 53 projekttel kapcsolatban gyűjtött adatok azonban ígéretes előrelépést jeleznek az operatív célkitűzések elérése terén.

Az időközi értékelés különösen a következőket állapítja meg:

- a PRIMA egyedülálló szerepet játszik a földközi-tengeri kutatási és innovációs ökoszisztémában, és olyan célokat szolgál, amelyekre más kezdeményezések nem terjednek ki;
- a PRIMA elősegíti a részt vevő államok tudományos integrációját. A hiányában nem valószínű, hogy ugyanolyan szorosan együttműködtek volna, ha nem áll rendelkezésre egyértelmű finanszírozási ösztönző és stratégiai keret az együttműködés megkönnyítésére;
- a PRIMA különösen a dél-mediterrán térség részt vevő államai számára teszi lehetővé a kutatási és innovációs kapacitásaik kiaknázását. A PRIMA programban való részvétellel a nem uniós részt vevő államok kutatói hozzáférnek az 1. szakaszban biztosított, az EU által nyújtott finanszírozási lehetőségekhez;
- a PRIMA hozzájárul az Európai Kutatási Térség (EKT) további kiépítéséhez, különösen azáltal, hogy a határokon átnyúló projektek finanszírozásával orvosolja a határokon átnyúló együttműködés elégtelenségét a földközi-tengeri térségben, ami várhatóan nagyobb hatással jár, mint önmagukban az egy- vagy kétoldalú erőfeszítések;
- a PRIMA értékeit – a közös felelősségviselést, a kölcsönös érdeket, a közös előnyöket és az egyenlő–bánásmódot – különösen fontosnak tartották az EU és dél-mediterrán szomszédai mint partnerek közötti együttműködés lehetővé tétele szempontjából;
- a program a tudománydiplomácia olyan releváns eszközének tekinthető, amely segít közelebb hozni az EU-t és mediterrán szomszédait a kölcsönös bizalom kiépítésével és az inkluzivitás megteremtésével;
- a PRIMA megerősíti a dél-mediterrán térség részt vevő államai közötti együttműködést, különösen a kutatás és az innováció területén;
- ami a jövőt illeti, a PRIMA végrehajtási struktúrája lépéseket tett a Horizont Európa hasonló tematikus fókuszú kezdeményezéseivel – például az „Európai talajmegállapodás” elnevezésű uniós küldetéssel vagy az olyan új partnerségekkel, mint a „Vízbiztonság a bolygónk számára” (Water4All) – való koordináció érdekében. A PRIMA 2023. évi éves munkaterve, amelyet a Bizottság nemrégiben

fogadott el, előirányozza az „Óceánjaink és vizeink helyreállítása” elnevezésű uniós küldetéssel való együttműködést is;

- a PRIMA a tematikus fókuszával hozzájárul az európai zöld megállapodás különböző szakpolitikai eszközeihez és intézkedéseihez, például az éghajlatváltozás hatásaihoz való alkalmazkodásra vonatkozó új uniós stratégiához, „a termelőtől a fogyasztóig” stratégiához (a kutatás és innováció, valamint a fenntartható élelmiszerek terén betöltött szerep), a körforgásos gazdaságra vonatkozó cselekvési tervhez, a levegőre, a vízre és a talajra vonatkozó szennyezőanyag-mentességi cselekvési tervhez és az uniós víz-keretirányelvhez.

3.2. Ajánlások és levont tanulságok

Az objektív adatokkal és bizonyítékokkal alátámasztott időközi értékelő jelentés értékeli a PRIMA jelenlegi helyzetét és eredményeit, lendületet ad a PRIMA végrehajtásának támogatásához, és információkkal szolgál az esetleges félidős kiigazításokhoz. Az értékelésből kiderül, hogy a PRIMA jó úton halad a célkitűzései elérése felé, az alkalmazandó elvek és eljárások szerint működik, és koherens az EU vonatkozó belső és külső politikáival.

A Bizottság úgy véli, hogy az elmúlt néhány évben a PRIMA-nak sikerült bizalmon alapuló, hatékony együttműködést kialakítania az észak- és dél-mediterrán országok között a fenntartható élelmiszerrendszerekre és az integrált vízgazdálkodásra vonatkozó közös innovatív, fenntartható, költséghatékony és hatékony megoldások kidolgozása érdekében. A PRIMA e kulcsfontosságú kutatási és innovációs kihívások kezelésére irányuló, a Földközi-tenger térségét érintő fő uniós kezdeményezésként áthidalja a kutatási és innovációs, valamint a társadalmi-gazdasági szakadékot a déli és keleti szomszédságban, és hosszú távon jobb egészséget, békét és stabilitást biztosít a régió társadalmai számára.

Most minden korábbinál jobban együtt kell működni, hogy innovatív megoldásokat találjunk a vízkészletek megőrzésére, az élelmezés- és táplálkozásbiztonság fokozására, valamint a földközi-tengeri térség élelmiszer- és gazdálkodási rendszerei ellenálló képességének, méltányosságának és fenntarthatóságának megerősítésére.

A Földközi-tenger medencéjében található kulcsfontosságú természeti erőforrások (víz, talaj, partvidékek és biológiai sokféleség) jövőjét továbbra is fenyegetik az egyidejűleg és sok esetben krónikusan jelentkező terhelések, ideértve az urbanizációt, az iparosodást, az intenzív mezőgazdasági tevékenységek és az akvakultúra bővülését, valamint a természeti erőforrások fenntarthatatlan kiaknázását. A régió sérülékenységét tovább súlyosbítja az éghajlatváltozással szembeni érzékenysége. Az ENSZ Éghajlatváltozási Kormányközi Testülete II. munkacsoportjának (2022 februárjában közzétett) hatodik értékelő jelentése szerint a földközi-tengeri ökoszisztémák várhatóan a folyamatban lévő éghajlatváltozás következményei által leginkább érintett ökoszisztémák közé tartoznak.

A dél-mediterrán térség további kormányzati, társadalmi-gazdasági, éghajlati, környezeti és biztonsági kihívásokkal néz szembe, amelyek közül sok a globális tendenciákból ered, és szükségessé teszi az EU és a déli szomszédságbeli partnerek együttes fellépését. Az elhúzódó konfliktusok továbbra is borzalmas emberi szenvedést okoznak, sokakat kényszerítenek a lakóhelyük elhagyására, egész társadalmak gazdasági és társadalmi kilátásait veszélyeztetik, különösen a nagyszámú menekültet befogadó országokban, és felerősítik a geopolitikai versengést és a külső beavatkozást.

Emellett a Covid19-világjárvány hatásai hatalmas nyomást gyakorolnak a természeti erőforrásokra és a mezőgazdaságra. A földközi-tengeri társadalmaknak ezért továbbra is prioritásként kell kezelniük a nem szennyezett természeti erőforrásokra, valamint az egészséges, méltányos, ellenállóképes és fenntartható élelmiszerrendszerekre való átállást.

A PRIMA célkitűzései így továbbra is érvényesek.

Emellett Ursula von der Leyen elnök „geopolitikai Bizottsága” elismeri a földközi-tengeri térség különleges szerepét, és hangsúlyozza, hogy szorosan együtt kíván működni a földközi-tengeri partnerekkel az uniós zöld megállapodás kapcsán annak érdekében, hogy „a régió vezető szerepet tölthessen be az éghajlat-politikai megoldások terén”. Az EU a projektek és programok széles skáláján, többek között a PRIMA-n keresztül támogatja déli szomszédságbeli partnereit a zöld politikák kidolgozásában és végrehajtásában. Előmozdítja a

szennyezés és az éghajlatváltozás elleni küzdelemre irányuló együttműködést, felajánlja segítségét a déli szomszédságbeli partnereinek a Párizsi Megállapodás és annak későbbi fejleményei végrehajtásához, valamint a bevált gyakorlatok és a szakértelem megosztásán dolgozik.

A PRIMA hosszú távú eredményeinek megerősítése érdekében a következő ajánlásokat javasoljuk:

- A PRIMA három szakasza végrehajtásának további egyszerűsítése. Az értékelés feltárta, hogy a PRIMA partnerség a megfelelő ökoszisztéma ahhoz, hogy a témák és a finanszírozási szintek tekintetében testre szabott megközelítéseket tegyen lehetővé a földközi-tengeri térség közös kérdéseit illetően. A PRIMA vonzereje azonban alacsony sikerarányhoz vezetett[11]. Az 1. szakasz sikerességi aránya valójában 5 % alatt van. Hasonlóképpen, a 2. szakasz sikerességi aránya a 2018. évi 6,6 % és a 2021. évi mintegy 20 % között mozog. Ez a túljelentkezés eltántoríthatja a magas szintű javaslatok jövőbeli benyújtását. A PRIMA végrehajtási struktúrájának foglalkoznia kell ezzel a kérdéssel, és javaslatokat kell tennie a finanszírozásra kiválasztott pályázatok sikerességi arányának növelésére. Fel lehetne mérni például a személyre szabottabb felhívások lehetőségét és a pályázati eljárás további finomítását a felhívások két szakaszában.
- Úgy tűnik, hogy a részt vevő államok eltérő tudatossággal viszonyultak a 3. szakaszhoz, és eltérő jelentőséget tulajdonítottak neki. Ezért növelni kell hatékonyságát. A PRIMA végrehajtási struktúrájának további erőfeszítéseket kell tennie annak érdekében, hogy felhívja a részt vevő államok figyelmét a részt vevő államok által kezdeményezett tevékenységek fontosságára, hogy teljes mértékben kiaknázzák az e szakaszban rejlő hozzájárulási potenciált az integráltabb kutatási térség megteremtése érdekében. A PRIMA számára előnyös lehet, ha a lehető legnagyobb mértékben elősegíti a részt vevő államok által kezdeményezett tevékenységekre vonatkozó jelentéstételi követelmények teljesítését annak érdekében, hogy azok jobban megfeleljenek a nemzeti finanszírozó hatóságok korlátozott erőforrásainak. A 3. szakasz stratégiai relevanciája úgy is növelhető lenne, ha nagyobb hangsúlyt kapnának a cserék, a hálózatépítés és a képzés.
- Bár az érdekelt felek összességében elégedettek a PRIMA végrehajtásával, a PRIMA végrehajtási struktúrájának és a részt vevő államoknak további erőfeszítéseket kell tenniük különösen a 2. szakasz hatékonyságának további növelésére azáltal, hogy egyszerűsítik a különböző nemzeti finanszírozási rendszerek által okozott bonyolult helyzetet, és törekednek a nemzeti igazgatási eljárások egyszerűsítésére, a támogatások odaítéléséhez szükséges idő csökkentésére, a megbízhatóság növelésére és a gyorsaság javítására.
- A projektek közötti szinergiák teljes körű kiaknázása és a hosszabb távú közösségek építésének előmozdítása érdekében a PRIMA végrehajtási struktúrájának fokoznia kell az egyes projektek közötti csere fellendítésére irányuló erőfeszítéseit, hogy azonosítsa a projektek egymást kiegészítő jellegét és lehetséges szinergiáit. Ennek eszköze lehet például, ha rendezvényeket szerveznek a korai szakaszban lévő projektek számára, hogy tanuljanak a későbbi szakaszokban járó projektekből, vagy a

[11] Az úgynevezett „sikerességi arány” a finanszírozott pályázatok számának a támogatható pályázatok számához viszonyított aránya.

hasonló témájú projektek közötti eszmecserére szolgáló rendezvények, illetve a hálózatépítési és közvetítői rendezvények szervezése.

- A részt vevő államoknak és a PRIMA végrehajtási struktúrájának további beruházásokat kell eszközölniük a tájékoztatási tevékenységekbe és a kapacitásépítésbe annak érdekében, hogy a dél-mediterrán térség részt vevő államaiból származó szereplők aktívabban vegyenek részt a PRIMA programban. Az időközi értékelő jelentés szerint a PRIMA létrehozása óta különböző tevékenységek támogatják a különböző országokból származó érdekelt feleket, ami némi előrelépést eredményezett a kutatási és innovációs rendszereikben. Ugyanakkor továbbra is vannak kiaknázatlan lehetőségek a PRIMA-ban való aktívabb részvétel lehetővé tétele érdekében. Ez egyrészt a dél-mediterrán térség részt vevő államaiból származó kedvezményezettek teljes számával – amely lehetne magasabb is –, másrészt a projektekben betöltött szerepükkel függ össze. Ezért további tájékoztatási és kapacitásépítési tevékenységekre és támogatásra van szükség a transznacionális közösséggel való jobb kapcsolat és a részvételük fokozása érdekében.
- A PRIMA számos mutatót használ a végrehajtás előrehaladásának és hatékonyságának nyomon követésére. A különböző intézkedések eredményeit és hatásait azonban szisztematikusabban kell nyomon követni. Az időközi értékelő jelentés kiemelte, hogy jelentős erőfeszítések és előrelépések történtek a PRIMA fő teljesítménymutatóinak (KPI-k) folyamatos javítása terén. A jelenlegi fő teljesítménymutatók azonban továbbra is javításra szorulnak a projektek által kitűzött egyedi célok és a hatások elérésének megítélésében való hasznosságuk tekintetében. Ez például azt jelenti, hogy nincsenek olyan fő teljesítménymutatók, amelyek a kutatási és innovációs stratégiák eljárási szinten túli összehangolásának hatékony mérésére szolgálnának. Biztosítani kell továbbá, hogy a projektek hatását a projektek félidős vagy záróértékelésén túl, azaz a projektek befejezését követően valamiféle rendszeres ellenőrzéssel vagy utókövetéssel megfelelően nyomon kövessék. A PRIMA végrehajtási struktúrájának ezt követően a fő teljesítménymutatók kiigazításán kell dolgoznia.
- A PRIMA végrehajtási struktúrája már jelentős erőfeszítéseket tett a terjesztési és kommunikációs tevékenységek vonatkozásában (példáként említhető a PRIMA honlapjának külön erre a célra szolgáló része, a PRIMA magazin, különböző közvetítői rendezvények, a webes rész, valamint a vízről, az energiáról, az élelmiszerről és az ökoszisztémákról [WEFE] szóló Nexus konferencia). A PRIMA végrehajtási struktúrája azzal is tisztában van, hogy a jövőbeli tájékoztatási tevékenységek középpontjába különösen a projektek hatásairól való kommunikációt kell állítani, amint azok rendelkezésre állnak. A PRIMA iránti magas szintű politikai elkötelezettség hosszú távú fenntartása érdekében azonban fokozni kell a kommunikációt és a terjesztést. Ezenkívül jobb belső kommunikációra van szükség a projektkonzorciumokon belül.
- A PRIMA egyik legfontosabb vívmánya az EU és déli szomszédai mint egyenrangú partnerek közötti együttműködés elősegítése. Az értékelő jelentés azonban feltárta, hogy a dél-mediterrán térség részt vevő államai közötti együttműködés (dél-déli együttműködés) kevésbé erős. A dél-mediterrán térség részt vevő államai közötti együttműködés további fokozása előnyös lenne, mivel hozzájárulhatna az ezen országok közötti kapcsolatok javulásához. A PRIMA végrehajtási struktúrájának ezért fokoznia kell a megfelelő közösségek összefogására irányuló erőfeszítéseket, például a dél-mediterrán térség részt vevő államai közötti konzorciumok részvételének

közvetítésére irányuló konkrét eseményekkel. Egy másik lehetőség az lenne, ha fontolóra vennék a kiválasztási kritériumok oly módon történő módosítását, hogy azok azokat a pályázatokat részesítsék előnyben (esetleg bizonyos pályázati felhívások esetében), amelyekben a dél-mediterrán térség részt vevő államainak számos résztvevője aktívan együttműködik egymással.

- A PRIMA jelenleg foglalkozik az uniós és a földközi-tengeri kezdeményezésekkel – például a Horizont Európa 6. klaszterével, a küldetésekkel és a partnerségekkel – való szinergiák feltárásával. A PRIMA emellett hozzájárult a WEFE Nexus gyakorlatközösség létrehozásához, valamint az Unió a Mediterrán Térségért (UMT) regionális kutatási és innovációs platformjai éghajlatváltozással, megújuló energiával és egészséggel kapcsolatos ütemterveinek kidolgozásához, amelyek jóváhagyására az Unió a Mediterrán Térségért kutatási és innovációs miniszteri konferenciáján, 2022. június 27-én került sor. A kék gazdaság tematikus területi keretével (West Med) és a BlueMed kezdeményezéssel való esetleges együttműködés is hozzájárulhat az erőforrások összevonásához és a hatások fokozásához. A PRIMA végrehajtási struktúrának továbbra is követnie kell ezeket a kezdeményezéseket, és konkrét intézkedéseket kell javasolnia a szinergiák megvalósítására.

4. KÖVETKEZTETÉSEK

Az EU elismeri a földközi-tengeri térség különleges szerepét, és az Európai Bizottság már most is szorosan együttműködik a földközi-tengeri térségi partnerekkel, segítve őket abban, hogy közös megoldásokat találjanak az azonosított kihívásokra, és hogy a régió vezető szerepet töltsön be az éghajlatváltozás hatásaival szemben reziliens megoldások előmozdításában.

A PRIMA egyedülálló szerepet játszik a földközi-tengeri térség kutatási és innovációs ökoszisztémájában, és olyan célokat szolgál, amelyekre más kezdeményezések nem terjednek ki. A közelmúltbeli mediterrán kutatási és innovációs konferencia miniszteri nyilatkozata szerint a PRIMA stratégiai kutatási és innovációs terve, valamint annak monitorozási és értékelési rendszere hatékony közös kutatási és innovációs programot tesz lehetővé a földközi-tengeri térség szempontjából kulcsfontosságú ágazatokban. Hozzájárul a tudományos fejlődéshez és a műszaki megoldásokhoz a vízzel és agrár-élelmiszeriparral kapcsolatos területeken, valamint ezek ok-okozati összefüggései tekintetében.

Az értékelésnek voltak bizonyos korlátozó tényezői, hiszen a PRIMA által finanszírozott projektek egyike sem fejeződött még be. Ezért az értékelés középpontjában nem annyira a hosszú távú hatások állnak, hanem inkább a program struktúrája, végrehajtási folyamatai és jelenlegi eredményei. Az értékelés különösen azt vizsgálja, hogy történt-e jelentős előrelépés az egyedi célkitűzések tekintetében, mivel ezek nem függnek teljes mértékben a projektek során elért eredmények hasznosításától. Ebben az összefüggésben megállapítható, hogy a PRIMA sikeres volt. A partnerség megfelelően kezeli azokat a környezeti, társadalmi-gazdasági és szakpolitikai kihívásokat, amelyek kulcsfontosságúak a körforgásosabb és fenntarthatóbb földközi-tengeri térség jövőbeli fejlődése szempontjából. Másrészt a PRIMA hozzájárul az olyan kulcsfontosságú uniós politikai prioritások, célkitűzések és kezdeményezések megvalósításához, mint amilyen az európai zöld megállapodás, különösen „a termelőtől a fogyasztóig” stratégia és a biodiverzitási stratégia, a bioökonómiai stratégia, az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásra vonatkozó stratégia és a körforgásos gazdaságra vonatkozó cselekvési terv, valamint az átfogó fenntartható fejlődési célok. Ugyanakkor a program nagyban hozzájárul az EU és déli szomszédai közötti kapcsolatok és együttműködés megerősítéséhez. Egyes esetekben az utóbbiak körében is együttműködésre ösztönzött.

A PRIMA végrehajtási struktúrája sikeresen létrehozta a PRIMA-t a kutatás, az innováció és az együttműködés megerősítésére szolgáló platformként, és következetesen integrálódott a politikai környezetbe.

A Horizont 2020 keretprogram más, 185. cikk szerinti kezdeményezéseivel ellentétben a PRIMA-nak nincs jogelődje. Bár a korábbi ERA-Net-hálózatokban léteztek partnerségek a különböző nemzeti ügynökségek között, és léteztek a földközi-tengeri térségre irányuló kezdeményezések, a PRIMA-nak a közszektoron belüli társulásként való uniós szintű integrálása teljesen újnak bizonyult.

A Bizottság és a PRIMA végrehajtási struktúrája közötti megbeszélések során figyelembe fogják venni az ajánlásokat, a végrehajtásukat pedig nyomon fogják követni a PRIMA program Bizottság általi felügyeletének részeként.

Ezekkel az ajánlásokkal összhangban a Bizottság szisztematikusabban fog törekedni arra is, hogy releváns adatokat gyűjtsön és elemezzen a PRIMA program hatásainak hatékonyabb nyomon követése érdekében, és meg fogja erősíteni a releváns eredményeknek a Bizottság illetékes szolgálatai felé történő kommunikációját.

A PRIMA tevékenységei a tervek szerint 2028. december 31-ig tartanak, de az utolsó felhívásokra 2024-ben, a Horizont 2020 keretprogram keretében fog sor kerülni. A PRIMA programban részt vevő államok már elkezdték kifejezni érdeklődésüket a PRIMA folytatása iránt. A földközi-tengeri kutatási és innovációs konferencia 2022. június 27-i miniszteri nyilatkozata is elismerte, milyen fontos megvitatni a PRIMA folytatását a Horizont Európának, a jelenlegi kutatási és innovációs keretprogramnak a partnerségekre vonatkozó megközelítésével összhangban.

A Versenyképességi Tanács (COMPET) 2022. december 2-i ülésén folytatott vita során a részt vevő uniós tagállamok képviselői is jelezték, hogy támogatják a PRIMA folytatását. A Bizottság elismerte a PRIMA kezdeményezés folytatására irányuló célkitűzést, és belső eljárást indított annak értékelésére, hogy a PRIMA program aktív időszakának 2024. évi lejárta után milyen lehetőségek kínálkoznak a program esetleges megújítására. Ez a folyamat figyelembe fogja venni a PRIMA ezen időközi értékelésének pozitív eredményeit. Emellett a PRIMA-t a Horizont 2020 keretprogramból (2014–2021) finanszírozták, a pályázati felhívásait azonban 2018–2024-re tervezik (azaz a programozási időszak a Horizont 2020 és a Horizont Európa közé esik). Az eljárás során azt is figyelembe kell venni, hogy a PRIMA-t össze kell hangolni a finanszírozási keret ütemtervével, azaz a Horizont Európával.